

Hey, Yaşar abi! O gözəl atlara minib getdin... Gedib də bizi bu dar dünyada təkbaşına qoydun. Nə deyəcəyimi bil-mirəm. İllərcə “Arxam sənsən, qalam sənsən, dağlar! Uca dağ başında bir qoca qartal... Açmış qanadını dünyanı örtər”... İndi dağların devrildi, qalaların yıxıldı, qolum-qanadım qırıldı. Belə bir ağır gündə sənin romanlarını anlatmaqda çətinlik çəkirəm. Ancaq sənin mənlüyündən, kişiliyindən ağıma gələn xatirələri sıralaya bilərəm.

Ona telefon açanda “Üstü qan köpüklü meşə seliyəm” - demək keçir içimdən. Evinə doğru gedərkən “Dərdə dəvə deyirlər, qartal yağımı” - türküsünü pıçıldayıram. Beləcə təpədən-dırnağadək çiçək açmış, türküyə bürünmüş bir başqa insan gəlib keçdimi bu dünyadan?! Bilirəm, bəlkə Qaracaoglan, bəlkə Dadaloğlu, bəlkə adını belə duymadığımız, dağların, kəndlərin, turacların, qartalların türküsünü söyləyən başqa bir ozan... Yaşar abi ilə həyatımızın 44 ili birlikdə keçdi, pis günlər gördük, yaxşı günlər gördük; qürbət acısı, ölüm acısı, pulsuzluq, parasızlıq, həbs, zülm gördük. Amma ümidimizi heç itirmədik. Yaşar abinin insan soyuna güvənməsi, gözəl günlərin gələcəyinə, insanın tükənmədiyinə, insan ürəyinin dibindəki cövhərin gec və ya tez parlayacağına inanması, buna zərrə qədər şübhə etməməsi ən zor zamanlarda belə ətrafındakı hər kəsi ayaq üstə dik tutdu. Yanındakıları da hərəkətə keçirən enerjisi, nəşəsi və sapsağlam duruşu ilə kölgəsini əldən düşən insanlardan belə cəsarətinə əsərgəməyən bir Toros ağacı kimi idi. Bunca illər və bunca dərd içində türkü söylədik, ədəbiyyatdan danışdıq. Türkü söyləməyə gəlinəcə... Stokholmun qarlı küçələrində, Parisin geniş meydanlarında, İstanbulun hər yerində, restoranlarda, təyyarələrdə, qatarlarda, maşınlarda avaz-avaz türkü söylədik. Ona ən son türkünü xəstəxanada reanimasiya otağında söylədim. “Yaşar abi - dedim, - dirlə, bax, səni sənə qaytaracaq bir türküdü bu... Hələ Kozana, Kozana/ Kozana dastan yazana/ qurban olayım, olayım/ küsüb də dağda gözənə...” Üzü güldü, sanki qollarına taxılan cihazları, təzyiç ölçən alətləri söküb atmaq istədi... “Atın burdamı? - dedi, haydı götür məni... Atın burda deyilmi?” Ölümə, xəstəlikdən qurtulmaq, küçəyə çıxmaq, insanlarla danışmaq, qaynayıb-qarışmaq, Qıratın belinə atlayıb Koroğlu kimi özünü yalçın dağlara vurmaq istəyir. Burada Yaşar abi dedim, gedəcəyik, narahat olma. Bir bu xəstəliyi adladaq... Mənə hirsələndi: “Bəhanə uydurursan, adam deyilmişsən”. Anladım ki, o, yatağa bağlı olmaq canını çox sıxır.

Onun anlatdığı bir hekayə zərəfatlarımızdan birinə çev-

rilmişdi. İran şahı Rza Pəhləvi Atatürkü Azərbaycan ləhcəsində “Sən mənim komandanım, mən sənin ləşkərinəm!” - demişdi. Mən də ona tez-tez bu sözü təkrarlayırdım. Bir gün mənə dedi ki, “Bu belə olmur, mən ədəbiyyat komandanıyam, amma sən də türkü komandanısən”. “Yox, bir Yaşar abi - deyərdim, - hər zaman komandan sənsən, bax, fransızlar sənə komandır rütbəsi vermədilərmi?”

Beləcə, türkülər söylərdik: “O, yar gəlir, yayı da yaban gül olur, hey gül olur üzün görsəm, tutulur dilim lal olur”...

Ədəbiyyatı ölüm-qalım məsələsi olaraq qəbul edən nadir yazıçılardan biri idi. Dilimin ucuna gələn xatirələrdən biri də küçələrdə yatıb-qalxdığı, hər halından bəlli olan bir fransızın hekayəsi ilə bağlıdır. Kann film festivalındaydı. Bir kafedə oturmışduq. Qarşımızda əsas küçə və ondan o



## Yaşar Kamal Nazim Hikmətdən niyə küsmüşdü

tərəfə dəniz və qumlu çimərlik. Küçənin o tərəfindən yıxıla-yıxıla, sarı saqqallı, nimdaş pencəkli, gözləri baygın halda bir fransız dilənçisi bizə yaxınlaşır və pul istəyir. Səhər-səhər adamdan ələ bir alkol qoxusu gəlir ki, onu anlatmaqda çətinlik çəkirəm. Masa arxasında qələbəlikdi, qəzətdə çalışan dostlarımız var. Yaşar abi adama cəsarətinə pul bağışlayır. Adam cavabında “mersi” deyir. Bu arada dostlarımızdan biri həmin sərxoşa fransızca “bu cənabı tanıyırsınızmi?” - deyər soruşur və sonra əlavə edir: “Yaşar Kamal”. Mən əcəb söz soruşdu, deyər, fikrimdən keçirirəm. Küçədə yatıb-duran adam Kamalı hardan tanısan?! Sərxoş adam bir irəli, bir geri səndələyərək, gözlərini qıyaraq Yaşar abiyə baxıb, sonra ağzından bu kəlmələr tökülür: “Bəndit Məmməd...” Ağzımız açıq qalır.

Fransanın Yelisey sarayının möhtəşəm bir sarayında Prezident Mitterrand 4 nəfərə D/Honneur Legion medalı təqdim edir. 4 nəfər yanaşı dayanmışdı: J.İvens, E.Viesel, Federiko Fellini və Yaşar Kamaldı. Salonda ağır bir rəsmiyyət havası var. Nitqlər söylənilir. Prezident medalları təqdim edir, ən sonda sıra.Yaşara gəlir. Yenə o soyuq rəsmi nitqlər deyilir. Mitterrand Yaşar Kamala medalı onun döşünə taxmaq üçün yaxınlaşır. Bu da nə?! Qosqoca Yaşar Kamal Prezidentə sarılır. O da gözlənilmədən “Yaşaaa!” deyər, ona sarılmazmı?! Salonda hökm sürən o soyuq rəsmiyyət birdən-birə insan istiqanlılığı ilə əvəz olunur. Təqdimatdan sonra yanaşı duran Federiko Fellini ilə Yaşar Ka-

malın bənzərliyi diqqətimi çəkir. Nədənsə daha öncə bunun heç fərqi olmamışdı. Demək olar ki, hər ikisinin bo-yu-buxunu, üz-gözü eynidir. Bu oxşarlığı dilə gətirirəm. Fellini deyir ki, “təbii ikimizin də anası Ağdənizlidir”.

Mənə anlatdığı bir həyat hekayəsi də Nazim Hikmətdən küsməsi ilə bağlıdır. Parisdə Abidin Dino ilə birlikdə Nazim Hikməti dəmiryol vağzalında qarşılayanda Nazim demiş ki, “Yaşar, romanını oxudum. Əgər mənə bu qədər zülm etməsəydi, bu qədər həbsdə yatmasaydım, bəlkə mən də sənin qədər gözəl bir şey yazabilirdim. Amma olmadı...” Yaşar Kamal cavabında “Qosqoca Nazim Hikmətin gənc bir adamı ələ salması ona yaraşırmi?” - deyərək oradan ayrılmış və küsmüşdü. Çox sonradan ona başa salıblar ki, Nazim Hikmət onu ələ salmır. İçindən gələnləri söyləyir.

İki böyük yaradıcı insanın təvazökarlığına baxın! Səbahəddin Eyyuboglu onun üçün deyir ki:

*İnsan var*

*Qaraldır ağ gündüzü,*

*İnsan var*

*Ağardır gecəmizi!*

Gecən nurlu olacaq Yaşar abi! Qaranlıqla heç işin olmadı ki!..

*Azərbaycan türkcəsinə uyğunlaşdıran*  
**Akif ƏHMƏDGİL**